

budou přišpendleny na papír, a vyjadřoval se tedy velmi upřímně a bezprostředně. Překládám některé z nich.

Kritikové. Jsou kritikové a kritikové. Neznáte tuto čeleď jako já — prokleté těsto, z něhož jsou upečeni — pravý jed, a ne sůl země. Někteří z mých odpůrců stojí poctivě na opačném stanovisku — jsou z jiného tábora, jsou upřímní a poctiví a vážím si jich. Jiní jsou však perfidní, jsou z řádu reptilií. Nezkusil-li jste toho a nesetkal-li jste se přímo s mentory, kritiky a censorsy, nemáte představu o jedu, žárlivosti, malichernosti, potměšilosti, jež vyznačují jejich nepřátelství.

Obecenstvo. Nač třeba míti pozor, jest, abys uspokojil spíše sebe než obecenstvo. Nevím, má-li to říci poctivý chlap, ale kdyby mně bylo dovoleno, řekl bych: Jsem-li jen sám sebou spokojen, pliji na to, co si myslí o mně obecenstvo.

Největší neštěstí. Nedovedu si představit většího neštěstí pro člověka, který za něco stojí, který doufá růst a kvést, který má v sobě z čeho vyvést dílo, než zdědí-li příjem, blahobyť, statky — jest sám dán v zástavu za protekci světa.

Jazyk uměle utvořený. Jazyk nemůže být vyroben: musí vyrůst, jako roste strom. Přiznávám se, že pochybuji o možnosti všeobecného jazyka; ctím však ctizádost těch a vážím si těch, kdož si staví ideál v tomto směru. Cítím jaksí, že to souhlasí s vývojem, že jest to částí pokroku, aby byly různé jazyky... Jazyk jest cosi, co jde svou vlastní vývojovou cestou: jest možno, že jednoho dne splynou všechny idiomy v idiom jeden, ale nestane se to dekretem učenců nebo ediktem vydaným z universit. Všeobecný jazyk musí odpovídati mnohonásobným požadavkům; musil by mít na zřeteli Asiaty, černochoy právě jako všechny ostatní, nesmí odmítati žádný národ, žádný kmen, buďtež sebevzdálenější. Nepravím, že všeobecný jazyk nemůže se narodit, ale jsem si jist, že nemůže býti vyroben úmyslně, kus po kuse, školskou mechanikou.

Na čem v poesii nejprve záleží. Mezi podmínkami, které musí naplnit spisovatel, jsou brillanty, perly, krystaly — jiskřivé epigramy, velkolepé vědění, výmluvnost, která dává relief větě, — toho všeho nikterak nezneužívám, to všecko má také svou důležitost, ale nejvýše až druhého nebo třetího řádu. Avšak v každém díle obrazném, v každém ryzím díle básnickém musí být vlastnost prvořadá, již jest nade vše třeba. Nemůžeš jí naznačit, ani pojmenovat, ani popsat, ale je-li zde, cítíš ji hned: přímý výstřik přírody. Ona odděluje výraz formální, konvenční, vypůjčený od pravého žáru duchového.

Francouzská věda a německý duch

Občas ozývají se ve Francii hlasy, které žalují na moderní vědu francouzskou jako na zněmčilou; zrazuje prý širší a volnější tradici francouzského ducha a ničí ji pedantismem a mechanismem německých method. Z beletrie francouzské známy jsou romány Barrésovy, které jsou misty vášnivými útoky na francouzské kantovce, na mladé profesory universitní, již prý násilně očkují do mládeže ducha zcela protivného rázu jeho. Netroufám si rozsouditi, kolik jest na obžalobách těch pravdy, ale hlasy takové nejsou řídké a dnes upozorňují na článek Henriho Massise v Paris-Journal z 5. června, který má mottem slovo proslulého amerického filosofa-pragmatika Williama Jamesa: „Braňme se proti kultuře německé“ a obrací

se proti vědecké výchově na Sorbonně. Vědu německou vyznačuje podle Američana pedantismem scholastický a profesionální rutinérství a ducha toho domnívá se nalézati Massis i na Sorbonně. „Na literární fakultě každé odvětví studijní jest postaveno pod kontrolu ředitele, jemuž ostatní profesori jen přísluhují. Chtějí tak odosobnit vyučování a dáti mu jakéhosi druhu jednotu administrační. Jest to departement vědění, jež spravují úředníci hierarchicky roztrženi. Druhdy kupili se všichni kolem mistra, jehož originalita a talent lákaly k sobě mladé duchy, a celé generace vytvářely se u těchto skvělých osobností. Dnes musí však učiti takový Bergson na Collège de France: Sorbonna nesnesla by dnes tohoto hlubokého myslitele mezi svým personálem, tato mohutná osobnost vadila by zde úřednické službě. Ostatně jeden z profesorů nejvíce poslouchaných na tomto slavném ústavě, jeden z těch, kdož reformovali literární licenciát, vykládal nedávno významně: ‚Zde, řekl, není třeba talentu.‘ Ano, na Sorbonně bojí se talentu, vzdalují jej od sebe. S jakým opovržením mluví se na této literární fakultě, kde měl by se především žítí smysl pro kulturu lidství, o literárních osobnostech, o muzích ‚prostých vši metody vědecké!‘ Na Taina, na Renana hledí se tu jako na pouhé diletanty.“

„Naše vyšší vzdělání nepočítá s kulturou a předstírá, že chce sloužiti jedině vědě. Křivá snaha přenášeti metody exaktně vědecké na literární kulturu zavědla naše moderní sorbonnisty do žertovných bludů. Zdaž by se nesmál William James této germánské manii, která nazývá ‚Laboratoří filologie francouzské‘ sál, v němž studenti preparují francouzské autory, a tuto preparaci ‚praktickými pracemi‘? Kde jest co hrubšího než vyhledávání takových dětinských analogií, které chtějí klamati?“ A později: „Naši profesori z vyššího literárního školství zajímají se mnohem spíše o techniku než o výsledky. Methodám a nástrojům přikládají takový význam, jako by mohly nahradit všecko. Technika jest jistě vzácná věc, ale výsledky jsou ještě vzácnější. A jakého cíle chce se zde dosáhnout? Výchovy duchové. Ale na Sorbonně není o to nejmenší péče a táží se: kdo vezme nyní na sebe ten úkol? Sestavovat bibliografie, dělat vědecké práce, všecko v pořádku. Ale nesmí se pokládat za cíl, co jest jen prostředkem. Pěstují u našich studentů hned od jejich počátků ‚speciální rutiny profesorské‘. Uspíšená specialisace a úzké metody mechanisují je nakonec a způsobují, že ‚nedovedou dýchat, co v naší přirozenosti jest jaksí širým, volným vzduchem‘. A tak jest ničena každá spontánnost, všecka svěžest mladých tvořících se inteligencí. V tomto listě, kde hájí se francouzská kultura, jest nutno žalovati na tuto germanisaci našeho vysokého školství literárního. S Williamem Jamesem, který ukázal na vážnost tohoto nebezpečí, přejeme si, aby nastal brzy návrat k tradici širšího lidství.“ Potud uvedený list. Nejsm věru nakloněn souhlasiti a priori s takovými hlasy; naopak: žaloby takové dotýkají se mne a priori nesympaticky. Vím příliš dobře, jak lehkou podléhá širší veřejnost a tisk neodborný optickým klamům a jak snadno vidí zbytečný formalism nebo pedantism a scholastism v něčem, co jest nutná kázeň a methodická stylovost a vázanost, conditions sine qua non každé tvorby nejen vědecké, nýbrž i umělecké a básnické. „Odborných formalistů“ a „básnických scholastiků“ spílali na př. i Baudelairovi i parnasistům i Moréasovi, všem, kdož pojímali a cítili poesii a umění jako uzavřenou říši, která má své zákony, řády a metody. Ale tento hlas není hlas neodborný, nýbrž, zdá se, dosti poučený a zasvěcený, a pokud znám sám poměry a lidi, o nichž se zde píše, není bez zrnka pravdy. A toto zrno pravdy nemá

jen pro Francii, má je i pro nás. I u nás jako ve Francii *koketují* literární odbory často s vědeckostí analogiemi velmi vnějškovými a povrchními, i u nás literární historie hraje si s vědeckými formulkami a formalitami, kde může a má se opírat posud jedině o vkus, charakter, osobnost, vnitřní přesvědčení a duševní vzdělání kritikovo nebo historikovo. Ani u nás neškodilo by zdůraznití občas, že výrazná osobnost i ve vědě jest cosi, co stojí výš než školské formule, že jest cosi, co dává jim teprve smysl a život a zároveň i poslední cíl vši práci vědní.

Jules Renard

Tento nevšední beletrista francouzský, jeden z mála opravdu klasických moderních prozatérů francouzských, zemřel 22. května v 46. roce. V některém z příštích čísel věnuje mu náš list zvláštní studii. Zatím překládám zde kratičký, ale obsažný filosofický epilog, který věnoval Renardovi Remy de Gourmont; snad i u nás mohl by se leckdo nad ním zamyslet. „*Jules Renard neboli zdání*. — Myslíli, že Jules Renard jest zdravý, a on byl již velmi nemocný; myslíli, že jest bohatý, a on byl chudý; myslíli, že jest šťastný, a on chtěl se již usmrtit; myslíli, že jest filosof, a on nesnášel ani zdání kritiky; myslíli, že jest Pařížan, a on byl hluboce v nitru sedlák; myslíli, že jest naturalista, a on miloval především Victora Huga; myslíli, že jest skeptik, a on četl Pascala; myslíli posléze, že jest veselý, a on byl smutný. Bezmála tak známe všechny své vrstevníky, což nám nebrání, abychom jich nesoudili, abychom jim nepřipisovali záměrů, neměřili jejich ducha, nevníkali do jejich myšlení, netřídili jejich duše.“

Knut Hamsun

dovršíl 4. t. m. padesát let života. Také české listy vzpomněly toho dne jeho polymythického života i jeho díla básnického; některé časopisy přeložily také část dopisu Hamsunova jeho německému překladateli dru Jindřichu Goeblovi, v němž se rozepsal o svém způsobu tvorby. (List ten jest otiskem jako úvod k německému překladu lyriky Hamsunovy Das Sausen des Waldes, Lipsko, 1909.) Jest těžko vystihnouti básnický význam Hamsunův na skrovném místě v těchto poznámkách. Stačí tedy, řeknu-li zde, že jest z nejvýraznějších osobností severských, skrz naskrz svůj, *básník* každým coulem. Básník, ať chytá prehavou náladu soumravné chvíle nebo bleskotavý úsměv vod a hluboký, svatý šum lesa, básník, ať tvoří lidské osudy a zarývá se do vyprahlých duší lidských. Řada děl jeho přeložena jest — řekněme tak i onak a všelijak — i do češtiny, ale zdá se ne na velkou radost autorovu a ne ke zvláštní cti českého jména. Byl mně dán k dispozici list paní Hamsunové jedné dáme naší, v němž čtu tyto trpké věty: „Hamsun jest přeložen také do češtiny, *aniž však za to něco obdržel, a to dokonce přes sliby pražských nakladatelů.*“ Že takovým neloyalním jednáním nezískává české jméno v cizině, není třeba zdůrazňovat. Ale taková jest již obchodní noblesa našich nakladatelů. Vydávají horečně překlad za překladem, budíž literárně a jazykově jako česká kniha sebechatrnější, vydávají je mnohem raději než díla původní. Za původní dílo musí se zaplatit honorář, za cizí dílo, zdá se, se jen slíbí. Překla-

datel odbude se několika zlatkami za arch; odvede-li překladatel za tuto plantážnickou mzdu práci slušnou nebo snůšku nesmyslů jazykových i věcných, po tom nikdo se neptá. Dílo v literárních velkozávodech váží se jen na kila . . . ostatek jest právě jen literatura. Nemá-li již nyní Hamsun pěkné mínění o českém knižkupeckém trhu, může nám být útěchou alespoň to, že by mínění to bylo ještě horší, kdyby znal česky a mohl číst překlady svých děl.

Proti lacinému veršovnickému revolučnickému a opravářství

nalezl pěkné věty v Čase 7. srpna p. Jindřich Vodák. Byly napsány recensí St. K. Neumannových Českých zpěvů, ale zabírají mnohem, mnohem šíře. „Prostě, unavuje už číst věčné to horlení, jak jsme národně chabí, jak bezbranní proti německým surovostem, jak ubozí ve svých vídeňských zástupcích. Lidé rozháraných, zmatených životů, nevědoucí si rady, čeho se chopit, přicházejí a kážou: jejich národ jest povolné stádo, jež vykořisťovatelé si pěstí pro maso, tuk či vlnu; místo lva měl by mu být do erbu vmalován lokaj; pán smí mu předhodit pár zbylých, ohlodaných kostí . . . Jistě jest třeba nespokojenosti, aby byl pokrok. Ale národní apoštolství, nemá-li bez účinku vyznít naprázdno, musí být dnes opřeno skutečnou starostí o nápravu a vlastním dílem. Tu kdosi naříká a zlobí se a peskuje a bouří a dráždí. Domnívá se, že národní povaha předělá se za noc? Myslí, že v tom co zmůže několik básníků, jež do umoru a všednosti opakují staré věci stokrát přežvýkané? Co dělá sám, aby bylo lépe? Walt Whitman, když řekne ‚Američan‘, jde myšlenkou od kraje ke kraji a představuje si každého obyvatele zvlášť. My, když řekneme národ, měli bychom v duchu vidět ves za vsí, městečko za městečkem, každé s jeho zvláštním životem, složitým a utkvěle zřízeným, a měli bychom si vytvořit pojem o práci, kterou nutno vykonat, aby i jen zdání o tom, co má být, proniklo do všech myslí . . . Naši veršující národní apoštolé jsou, až na vzácné výjimky, nakloněni k duševní i k tělesné lenosti, která jejich veršům ubírá vsí váhy. Stojí pořád na jednom místě, z něhož se nedovedou hnouti, a stojí na něm pohodlně se založenými rukama, bavíce se (lze-li) nuznými variacemi na otrepané thema. Pojem usilovné, mnohé, napjaté práce v jejich verších naprosto chybí. Kdyby si tak jednou pomyslili: nu, nechme národ jeho osudu! a kdyby se odhodlali pracovat něco užitečného tak, jako by byl už navždy odsouzen! Byli by ve velkých nesnázích naši básníci, kdyby nebylo národa, jehož bláhovost vyvádí osloviny.“ Že naše poesie, naše umění slovesné jsou tak negativné jako snad žádné druhé, že žijí přímo i nepřímou z nedostatků a neřestí, které by chtěli mýtit, buď je popisují nebo nad nimi se rozhorlují, a že takto točíme se v bludném kruhu a šíříme něco, co bychom měli umlčovat a co by nemělo být ani jmenováno mezi námi, — to jest bolestná pravda, kterou bylo by třeba již jednou vyslovit a tím definitivně odbavit a pak obrátit se již konečně ke kladům ve všem všudy.

Monumentální architektura

S tímto názvem vydané právě číslo Stylu připravilo nám opravdovou radost. Jest z něho patrné, že Styl jest řízen hlubší a důslednější logikou — logikou